

HÖGERN — ETT KONSERVATIVT IDÉPARTI?

Av GUNNAR UNGER

UNDER DEN SENASTE valrörelsen har högern framträtt med i huvudsak endast en enda idé. Den kan formuleras med orden: lägre skatter, eller med andra ord större möjligheter för den enskilde att disponera över sina inkomster. Motståndet mot ATP, slopandet av första barnbidraget, alltså de bägge återstående stora valparollerna, var bara biprodukter till skattesänkningssidén.

Det skall villigt medges att denna idé är en idé, men som ideologi för ett idéparti syns den mig en smula torftig. Dessutom har den propagerats med ett övermått av siffror, tabeller, diagram och inte att förglömma Sam Nilsson, som i längden gått över huvudet på eller tråkat ut den gamla vanliga vardagsmänniskan och i varje fall gjort henne besviken. Otto Järte har slående formulerat saken så att högern under en följd av år framgångsrikt spekulerat i borgerlighetens skatteilska, men när denna ilska i den avgörande slutomgången övervanns av trygghetskravet, var slaget förlorat. Högern stod där så att säga med tomma händer, hade inget annat argument att komma med, hade satsat allt på ett kort — och förlorade.

Ekonomi i all ära, fjärran från mig att vilja förneka dess betydelse, men den betyder dock icke *allt*. Och jag inbillar mig att efterhand som människornas liv materiellt sett blivit rikare och andligt sett fattigare — och den utvecklingen pågår, som vi alla kan konstatera med våldsamt accelererad hastighet — efterhand som detta sker, innebär högerns ensidiga betonande av ekonomin ett misstag. Men inte bara ett misstag, utan också ur konservativ idésynpunkt ett missbruk av högerns namn och en misshushållning med dess anseende. Högern har dock andra väljare än de, som enbart intresserar sig för TV, bil, sportstuga och sällskapsresor till Mallorca, dessa väljare som högern ena gången genom sin skattepolitik vinner från folkpartiet och andra gången genom sin pensions- och barnbidragspolitik förlorar till folkpartiet.

Till högern söker sig också människor, som känner ansvar och oro inför samhällsutvecklingen inte *bara* ur ekonomisk synpunkt utan ur allmänt politisk, kulturell, etisk och religiös. Dessa väljargrupper, som utgör högerns moraliska ryggrad och verkligt pålitliga stöd, har högern svikit genom att svika sin

gamla ambition som idéparti, ett parti, som tar ställning i idéfrågor och gör det utifrån vissa bestämda, klara ideella bevekelsegrunder, ett parti, vars hela politiska handlande är ett uttryck för en genomtänkt, sammanhängande ideell åskådning. Högern har i mitt tycke sin stora, sin väsentliga uppgift att fylla inte som ett borgerligt massparti — det tror jag erfarenheten tyder på att den aldrig kan bli — utan som ett borgerligt elitparti, som en moralisk kraft, som en bärare och försvare av konservativa principer i svensk politik.

Högern har såvitt jag kan se i varje fall på senaste tiden inte tillfredsställande fyllt denna uppgift och jag skall här be att få exemplifiera min tes.

1. *Religionen.* På den punkten vill jag fatta mig ytterst kort. Men det finns anledning att tro att sneglandet mot de frikyrkliga — som i senaste remissdebatten — och speciellt alliansen med Lewi Pethrus på den tid det begav sig är sådant som kostar partiet mer än det smakar. Alldeles oavsett detta finner jag att det skulle vara mer i överensstämmelse med konservatismens idéer om högern intresserade sig för svenska kyrkans problem snarare än frikyrkornas. Och kyrkan har som bekant stora problem att brottas med. Det största — låt vara att det inte har omedelbar aktualitet — gäller kraven på dess skiljande från staten, av vilka ett f. ö. har kommit från Konservativa Stu-

dentförbundet. Jag skall gärna medge att jag i princip har sympatier för tanken, men jag tror inte att den i praktiken skulle innebära någon förbättring, utan bara leda till ökad religiös splittring och sektarism. Under sådana förhållanden tycks det mig att om högern har pretention på att vara ett konservativt idéparti borde den nedlägga ett målmedvetet arbete på att bidra till att inom statskyrkans ram förvandla fädernas kyrka i Sveriges land till en levande folkkyrka.

2. *Författningen.* I författningsfrågan borde högern i kraft av sina politiska traditioner ha alldeles särskilda intressen att bevaka. Men först ett par veckor in i februari 1961 — sex år efter det att författningsutredningen påbörjade sin verksamhet — har partiet veterligt på allvar börjat diskutera författningsproblemen och då i frånvaro av såväl partiets ordförande som dess förste vice ordförande. Nu är situationen redan i viss mån fixerad, åtminstone så vitt partiets representant i författningsutredningen, professor Henrik Munktell fått fria händer av partiledningen resp. handlat i fullt samförstånd med denna. Å andra sidan har — enligt uppgift på hr Munktells eget initiativ — den s. k. kompromissen i Voksenåsen fått karaktären av »personliga ställningstaganden» och det har meddelats av ordföranden i högerpartiets studiegrupp för författningsfrågan, professor Gunnar Heckscher, att partiet i varje fall

inte *bundit sig* för det enkammar-system, som accepterats av hr Munktell. Det enda som förefaller fullt klart är emellertid att partiet alldeles saknar en egen linje i författningsfrågan, som av allt att döma kommer att vara en av de centrala frågorna i 60-talets svenska politik. Eller vad skall man tro, när man vet, att riksdagsgruppen så sent som 1956 *enhälligt* anslöt sig till tanken på ett bibehållande av första kammaren, men nu om man får utgå från den diskussion som nyligen fördes i gruppen, tycks vara beredd att uppge denna tanke? Vad skall man tro, när högern efter att energiskt ha propagerat för beslutande folkomröstning i snart ett årtionde nu tycks vara beredd att — bortsett från grundlagsfrågor — offra även denna garanti mot majoritetsförtryck och detta utan att som komensation få *ens* en författningsdomstol. För ett halvår sedan sades det mig att man kunde gå med på att offra folkomröstningen om man fick en författningsdomstol i gengäld. Nu tycks man vilja offra *både* första kammaren *och* folkomröstningen *utan* att få en författningsdomstol i gengäld — endast en lagprövningsrätt av tillsvidare dubiöst värde. Vi är alla överens om att lagprövningsrätten är önskvärd, men kan man verkligen våga lita på att den börjar fungera — bara därför att herrarna på Voksenåsen fastslagit att den existerar, ehuru hittills aldrig tillämpad på någon enda *lag*?

Det naturliga, eller i varje fall önskvärda, hade enligt min mening varit att högerrepresentanten i författningsutredningen från början fått klara direktiv från partiet. De borde ha inneburit:

a) Avvisande av varje tanke på att utredningens ledamöter skulle upphäva sig till något slags nya grundlagsfäder. Som flera gånger påpekats, senast av professor Herlitz i en understreckare i Svenska Dagbladet, har författningsutredningen aldrig fått i formligt uppdrag att skriva en ny författning — och saknar dessutom, enligt samme författare, alla möjligheter att gå i land med ett sådant uppdrag — det skulle om man får tro honom kräva en hel serie av utredningar. Alltså: bibehållande i princip av 1809 års RF, med de modifikationer som kan befinnas nödvändiga. Otivelaktigt skulle detta tillvägagångssätt vara ytterst besvärligt, men det borde vara värt besväret att bevara den 150-åriga obrutna författnings-tradition över vilken vi är så stolta och fortsättningsvis, liksom hittills, låta författningslivets praxis utveckla sig inom den gamla regeringsformens ärevördiga ram. För mig är det ett utslag av ohistorisk och traditionsfientlig experiment-lusta, av folkhemsk klåfingrighet, att vilja avskaffa den gamla regeringsformen. Det är ännu ett försök att avklippa sambandet med det förflutna, att göra oss urarva av vår historia och utbreda den föreställningen att svenskarnas under-

bara öden tog sin början den 31 juli 1945, då Per Albin Hansson bildade sin sista regering, eller, i bästa fall, om man vill räkna även med den grå forntiden, den 24 september 1932, då han bildade sin första.

b) Vakhållning kring den konstitutionella monarkin. Ingen parlamentarism inskriven i grundlagen. På den punkten har jag en motsatt uppfattning mot hr Hjalmarson. Vi hade ingen parlamentarism för 50 år sedan. Vem har sagt att vi kommer att ha det om ytterligare 50 år? Jag är ingen motståndare till en anständigt fungerande parlamentarism, men jag kan inte inse varför man skall söka binda framtiden vid dagens läge. De politiska metoderna växlar liksom de politiska regimerna, kvar står kungamakten som bäraren av kontinuiteten i vår historia, som vår högsta nationella symbol men *också* som vår främsta politiska kraftreserv i nödens stund. Jag tycker inte att man frivilligt skall avhända sig denna reserv ens formellt genom att förvandla monarken till en nickedocka och en namnstämpel. Han skall ha möjlighet, som Gustaf V under Per Albin Hanssons bifall yttrade i sitt andra borggårdstal, att i ett kritiskt läge personligen ingripa till nationens bästa. Och att det finns kritiska lägen, då kungen är mer att lita på än parlamentet, det blev vi påmind om så sent som på sommaren 1940. Det var norska stortinget, som representerade kapitulationsandan, nor-

ska kungamakten som representerade motståndandan och därmed den verkliga folkviljan.

c) Krav på författningsdomstol alt. grundlagsfäst lagprövningsrätt, beslutande folkomröstning och en reformerad första kammare, ev. en rent politisk församling med enbart suspensivt veto, ev. en delvis korporativ — ja, förlåt uttrycket — församling, ett slags riksråd, där man skulle söka samla en elit från olika samhällsområden och inordna det Organisationssverige, som nu verkar genom utomparlamentariska *pressure groups*, inom författningens ram. Jag anser att samtliga dessa krav borde stå på högerens önskelista, att man sedan får uppge ett eller annat för att småningom nå enighet, det kan jag inse — men att uppge alla, det tycker jag är väl mycket.

Överhuvudtaget är jag medveten om att det måhända inte finns stora utsikter för högern att vinna något allmännare gehör för samtliga de ståndpunkter i författningsfrågan jag här gjort mig till tolk för. Jag vill bara uttala som min mening att om högern har några pretentioner på att vara ett konservativt idéparti borde det vara dess skyldighet att förfäkta dessa ståndpunkter så långt det går.

3. *Utrikespolitiken*. Där har högerens stämna beklagligtvis på det hela taget tystnat, sedan hr Hjalmarson lika oförsynt som orättvist uteslöts ur vår FN-delegation. Jag begär inte att man skall kritisera

eller ens diskutera alliansfriheten ty »jag vill vara neutral, säger Frida, jag vill vara neutral intill min död», men jag begär att man skall söka motverka dess risker genom ett aktivt arbete för ett enat Europa — den i mitt tycke viktigaste politiska uppgift ett konservativt parti just nu kan ägna sig åt. Hr Hjalmarson har talat om ett landskap i Europa och det är en utmärkt formulering — men det räcker inte. Högern måste med yttersta kraft och beslutsamhet ta ställning för ett europeiskt samarbete och bekämpa regeringens isolationism. Det är f. ö. verkligen ett utslag av ödets ironi att en regering utgången ur det parti, som sedan gammalt har internationalismen på sitt banner, har blivit förespråkare för en trång och ängslig nationalism — av fruktan för att den tvångsekonomi, den regleringspolitik, som är förutsättning för dess existens, skall upplösas genom europeiskt ekonomiskt samarbete. Bl. a. just därför måste högern göra vad den kan för att påskynda broslagningen mellan de 7 och de 6 och den torde väl i det avseendet kunna räkna på ganska enhälligt stöd från det svenska näringslivet. Därvid är att märka att man klart måste inse och bejaka de politiska konsekvenserna av en europeisk ekonomisk integration. Den nationella suveränitetens tid är förbi, vi måste inrikta oss på att bli en europeisk, till att börja med västeuropeisk förbundsstat och det måste sakta men säkert

klargöras för svenska folket, som alltjämt slumrar i neutralitetstänkandets Törnrosasömn, men så smått — kanske främst tack vare TV — börjar vakna till medvetande om att det finns en värld utanför Verona — eller rättare Grönköping. För mig är denna Europatanke någonting absolut centralt, inte så mycket ur ekonomisk synpunkt som ur politisk, och ändå mer ur idépolitisk. Europaandan och konservatismen är för mig två oskiljaktiga, varandra betingande begrepp, som utgör hela grundvalen för min politiska uppfattning och jag skall därför be att få återkomma till denna kärnpunkt. Nu vill jag inskränka mig till att konstatera följande. FN är och kommer under överskådlig framtid att vara vanmäktigt, och det enda reella skyddet för världsfreden och alldeles speciellt freden i Europa är Atlantpakten. Om vi inte kan ansluta oss till Atlantpakten — och alltför många skäl av praktisk politisk natur talar mot det — måste vi ansluta oss till den västeuropeiska gemenskapen.

4. *Försvarsfrågan.* Försvarsviljan sjunker på det mest oroväckande sätt, som olika opinionsundersökningar givit vid handen, och jag kan inte finna att högern gör tillräckligt för att genom kraftfull upplysningsverksamhet vårda sitt traditionella anseende som försvarrets främsta målsman inom svensk politik. Jag vill inte i detta sammanhang diskutera den s. k. försvarssuppörelsen; det är möjligt

att den var nödvändig trots att den uppenbarligen ur saklig synpunkt var ytterst betänklig. Det är tänkbart att högern har rätt i att fortsatt enighet i försvarsfrågan — för någon liten tid framåt — kan motivera det offer av en sakståndpunkt som gjordes. Men man får inte bortse från den psykologiska effekten i första hand inom krigsmakten, i andra hand bland alla landets försvarsvänner, som vant sig vid att högern skall vara *att lita på* i försvarsfrågan. Mot denna bakgrund vore det minst sagt önskvärt att högern åtminstone öppet framträdde med kravet på taktisk atombeväpning omedelbart och öppet sade ut att utan sådan beväpning vårt försvar på längre sikt blir näst intill hopplöst. Det måste slås fast att den målsättning för försvaret, som försvarsministern i anledning av en interpellation av hr Heckscher högtidligt bekräftade i riksdagen, nämligen att ingen del av landet utan strid skall uppgivas, under rådande förhållanden är humbug eller i varje fall en makaber lek med ord. Den innebär ingenting annat än att våra söner vid ett krigsfall skulle förvandlas till rena slaktoffer. Vårt försvarssystem bygger som bekant på att vi skall kunna uppehålla en angripare så länge att hjälp från den organisation till vilken vi inte anser oss kunna ansluta oss, nämligen Atlantpakten, skall hinna anlända innan det blir för sent. Utan förberedd hjälp blir en sådan uppe-

hållande strid under alla förhållanden problematisk, utan taktisk atombeväpning blir den, enligt all sakkunskap, så försvårad att ordet omöjlig ligger alltför nära till hands. Försvarsministern har i det längsta sökt förhala hela frågan genom att göra gällande att en svensk atomvapentillverkning ändå inte kan igångsättas förrän 1963. Denna uppfattning har grundat sig på bedömningar som visat sig alltför pessimistiska och torde inte längre vara hållbar. Ett positivt ställningstagande i atomvapenfrågan måste ske snart, om inte avsiktliga förseningar skall bli följderna. Detta borde kunna vara en lämplig utgångspunkt för en systematisk upplysnings- och propagandaverksamhet från högerns sida i försvarsfrågan. Vad som gör en sådan verksamhet yttermera nödvändig är att försvarsministern satt munkorg på officerskåren. Detta grova försök att tysta ned de militära bidragen till atomvapendiskussion gör det dubbelt angeläget att högern här träder fram med klart språk.

5. *Rättsvården.* Vad har högern gjort för att bekämpa den radikala, den s. k. schlyterska kriminalpolitiken, vars förskräckande spår man dag från dag kan följa i pressens rapporter om den tilltagande ungdomsbrottsligheten och den allmänna nedbusningen? I det längsta veterligen ingenting. Först sedan Svenska Dagbladet under lång tid fört en konsekvent kampanj för att vända strömmen i kriminalpolitiskt

hänseende och det visade sig att denna kampanj låg i linje med den allmänna opinionsutvecklingen, med en folklig reaktion mot upplösningstendenserna inom rättsvården och följaktligen vann allt större gensvar, började högern vakna till intresse för dessa frågor. Det tog sig ett första uttryck i att Karin Wetterström på hösten 1958 motionerade om bl. a. en inskränkning av åtalseftergifterna m. m. Men vad hände i utskottet? Stina Wallerius avgav en blank reservation mot det av Nancy Eriksson dikterade majoritetsbeslutet, men till detta anslöt sig de bägge övriga högerledamöterna hrr Dickson och Kaijser. De gjorde sedan i riksdagsdebatten sitt bästa för att bagatellisera sin partiväns motion och uttrycka sin uppskattning och beundran för Nancy Eriksson — maka till den icke obekante Torsten Eriksson — som omvänt dem till den rätta progressiva kriminalpolitiska tron. Mindre än ett år senare gjorde RÅ ett uttalande där han klart desavuerade herrskapet Erikssons uppläggning och kort efteråt kom hans bekanta skrivelse nr 88, där han anbefalldes samtliga landets åklagare att iaktta en skärpt praxis beträffande åtalseftergifter — med andra ord precis det som Karin Wetterström föreslagit, men som hennes partivänner i utskottet gjort sitt bästa för att sabotera. Sedan dess har partiet — vist av skadan — onekligen bättrat sig. Det har, kan man med någon välvilja säga, skaf-

fat sig en kriminalpolitisk profil i riksdagen, profilen tillhör f. ö. hr Munktell, som skall mycket bestyra. Men utanför riksdagstrycket har partiet såvitt jag vet inte lämnat något bidrag till en debatt om kriminalpolitiken. Nu har t. o. m. regeringen börjat dra öronen åt sig. Kling är strongare än Lindell, Lindell var — underbart att säga — strongare än Zetterberg. Man känner nämligen att det blåser högervind inom kriminalpolitiken. Men varför i Herrans namn har inte högern gjort någonting för att i god tid fånga upp och utnyttja denna vind? Varför har den låtit tillfället gå sig ur händer att här ställa sig i spetsen för opinionsutvecklingen till rättssamhällets skydd? Må vara att partiledningen har ett svalt intresse för rättsvården, borde den ändå inte av rent *taktiska* skäl kunna förmå sig att här bevaka högerens gamla *ideella* arv som förkämpe för rättsstaten? Nog är det minst sagt groteskt att den som nu i riksdagsdebatt efter riksdagsdebatt skall få i det närmaste monopolisera denna tacksamma propagandapunkt och ta bekämpandet av ungdomsbrottsligheten på entreprenad är jur. dr Hedlund — den man som under sina sex år som inrikesminister notoriskt försummade framför allt den polisiära uppbyggnaden.

Denna punkt är central inte bara för konservatismen utan för samhället överhuvudtaget. Vad vi bevittnar är en upplösning av laglyd-

naden, ett förakt för elementära etiska normer, ett förråande av det mänskliga samlivet, som, om inte kraftåtgärder vidtas, kommer att leda till ett undergrävande av rättsstaten. Den lagbundna frihet, som så länge varit vår stolthet, befinner sig på glid. Och det går inte att bara skylla på dåliga miljöer och bristande omvårdnad i hemmen. Det måste också vara ett allvarligt fel på samhällsandan, den samhällsanda, som medgivit en uppluckring av alla rättsbegrepp, den kriminalpolitik, som nu i årtal bokstavligen talat lagt hyende under lasten exempelvis genom att premiера biltjuvarna, som i den kriminalpolitiskt progressiva pressen inte ens har fått kallas så utan fått heta billånare. Det inte minst förskräckande är att som en följd av släpphäntheten på detta område de grova våldsbrotten tenderar att öka samtidigt som brottslingarnas genomsnittsålder sjunker till under 21 år. Och polisen står om inte maktlös — vilket vore en stark överdrift — så dock med ytterst otillräckliga resurser. Att detta inte är löst prat framgår med all önskvärd tydlighet av siffrorna för den s. k. uppklaringsprocenten år 1959 — det gäller alltså antalet uppklarade brott, som kommit till polisens kännedom under den senaste period för vilken fullständigt siffermaterial föreligger: I Stockholm av samtliga brott 17,8%, av inbrottstölder 10,1, av bilstölder 6,8; motsvarande siffror är för Göteborg 29,7, 12,9 och 25,0, för

Malmö 38,7, 25,0 och 41,8 samt för hela riket 33,9, 22,9 och 25,6. Två tredjedelar av alla brott som kommit till polisens kännedom i detta land under år 1959 blev alltså inte uppklarade, därav tre fjärdedelar av alla bilstölder! Och då är dessutom att märka att det bara gäller brott som kommit till polisens kännedom — hur många förblir inte oanmälda och hur många förblir inte oupptäckta! I första hand måste polisen rustas upp ekonomiskt och prestigemässigt; som värnare av vår inre säkerhet bör den jämföras med militären som värnar vår yttre.

Kort sagt: om högern har pretention på att vara ett konservativt idéparti bör den sätta in alla krafter på att återställa respekten för rättsstaten.

6. *Kulturfrågorna.* Högern har kapitulerat inför enhetsskolesträvandena genom att så vitt man kan se aldrig ha ägnat skolfrågorna ett allvarigare intresse — i varje fall inte sedan Gösta Bagges tid.

Högern, som borde förfoga över den yppersta sakkunskap, som finns att tillgå på området, har låtit sig företrädas av personer, som med all aktning för deras förträfflighet i övrigt, inte precis har varit vuxna att handskas med folk av typ Stellan Arvidsson. Kunde högern inte ha letat upp mera stridbara representanter och sett till att dessa representanter blivit ordentligt instruerade av fackmän? Även detta är ett område, som högern

borde haft ett speciellt intresse av att bevaka, det gäller dock att bevara vår ungdom för likriktning och halvbildning. Under hela 50-talet — det härvidlag avgörande decenniet — har högern förhållit sig passiv i skolfrågan. Man har accepterat vad motståndarna föreslagit, man har sagt ja och amen i riksdagen — medan man samtidigt ute i landet beklagat sig över att våra fina gamla läroverk dömts att försvinna. Det rimliga hade väl varit att man på ett tidigt stadium, senast vid 50-talets ingång, försökt bilda sig en mening om hur man ville att den nya skola skulle se ut, som man i princip hade accepterat och sedan energiskt drivit denna mening. Man kunde ju exempelvis ha föreslagit att den gamla real-skolan skulle byggas in i den nya skolan genom att man började differentieringen efter 4:e klassen och på det sättet bevarade de gamla läroverkens fördelar samtidigt som man undvek de verkliga eller förment sociala nackdelarna av dubbla skolformer. Det är möjligt eller sannolikt att detta krav inte kunnat förverkligas, men då hade man kanske kunnat genomdriva åtminstone differentiering efter 6:e klassen; inte ens det tycks man i dagens läge kunna hoppas på.

Inte heller den högre undervisningen, universitetsfrågans lösning, har högern, det jag kan förstå ägnat mer än en förströdd uppmärksamhet, i varje fall har inga initiativ av positiv art förekommit. Den hu-

manistiska forskningen har fått föra sin ojämna kamp utan det stöd från högern, som borde varit självfallet. Överhuvudtaget har högern företett i bästa fall en allmän letargi i värsta fall en ren negativism i kulturfrågor, som gett intellektuella och konstnärer en känsla av att det parti, som mer än något annat borde stå för den västerländska civilisationens principer, varit speciellt ointresserat av och ogint mot kulturarbetare av alla slag. Tänk bara på förra årets berömda motion av hr Berg (h) om nedskärning av allehanda kulturanslag, som fick mer eller mindre officiös partisanktion. Hur utnyttjades inte den i valkampanjen och vilket avbräck åsamkade den inte högern i den akademiska världen och bland kulturarbetare överhuvudtaget? När jag skulle friska upp mitt minne av denna famösa motion och slog upp registret till högerns senaste valhandbok fann jag förresten, vilket kanske är symptomatiskt och i varje fall onekligen har sitt kuriositetsintresse, att något hänvisningsord som börjar på *kultur* helt saknades.

Alltså: om högern har pretention på att vara ett konservativt idéparti bör den hålla sig med ett kulturkonservativt program — och slåss för det.

7. *Befolkningsfrågan.* Svenska folket kan som bekant smickra sig med att förra året ha slagit ett rekord, varigenom det tagit ledningen

framför alla, säger och skriver alla, andra folk på jorden. Händelsevis var det ett bottenrekord, närmare bestämt i nativitet. Födelseåret för 1960 innebär att vi överträffat oss själva i fråga om återhållsamhet, nämligen när det gäller att sätta barn till världen. Vårt dittills lägsta födelsetal var 1934 med 13,68. Nu är vi nere i 13,65. Vi har som Per G. Andreen uttryckt det pressat oss förbi 30-talet med en *dödsföraktande* ansträngning. Närmast före oss ligger Ungern! Danmark är uppe i över 16, Norge i 18, Finland över 18 liksom även Frankrike, som förr brukade ståta med de lägsta födelsetalen.

Vad har nu högern gjort åt befolkningsfrågan? Jo, föreslagit första barnbidragets avskaffande. Det behöver i och för sig inte vara något fel, men som bidrag till befolkningsfrågans lösning är det onekligen i blygsammaste laget.

Vårt nuvarande familjebeskattningsystem är barnfientligt och verkar hämmande på vår alltför låga nativitet. Dessutom är det i och för sig orättvist och principvidrigt. Vad innebär nämligen ett system med likformiga barnbidrag, då man inte har ortsavdrag för barn? Jo, först och främst att den redan allmänhet hårda progressivbeskattningen ytterligare skärps just för barnfamiljerna. Det står klart om man betraktar barnbidragen som skatteåterbäring. Det finns nyckel få länder som har barnbi-

drag till första barnet — våra grannländer har det exempelvis inte. Men det finns inte ett civiliserat land på jorden utom vårt som inte tar hänsyn till familjens storlek vid beräkning av skattebärkraft. Låt oss för exemplets skull säga, att den som har 30 000 kr. och tre barn står på samma konsumtions- eller köpkraftsnivå, som den som har 20 000 kr. och ett barn. Då skall dessa båda familjer i rättvisans namn beskattas lika, såvida inte den omständigheten att man har barn anses utgöra en *beskattningsbar förmån*! Omvänt är det då endast skenbar rättvisa, men i verkligheten en skriande orättvisa, att två gifta par, det ena barnrikt, det andra barnlöst, men med samma nominella inkomst, avkrävs samma tribut av staten och att marginalskatten på extrainkomster skall vara densamma för barnförsörjaren och den barnlöse.

Högern borde sagt ifrån detta och sålunda sammankopplat första barnbidragets avskaffande med införandet av ortsavdrag för barn. Den senare reformen borde ha betecknats som avlägsnande av en orättvisa — en i hela världen enastående orättvisa — i det nuvarande skattesystemet, *icke som en skattelindring*. Man gjorde emellertid inte detta. Förmodligen av taktiska skäl begärde man den stora besparingsåtgärden, som antogs vara populär hos de många barnlösa, avskaffandet av första barnbidraget omedelbart men sköt re-

formen av familjebeskattningen på framtiden såsom *sista ledet i skattelindringsplanen*. Därmed gav man hugg på sig. Motståndarnas propaganda kunde med mer eller mindre skenbar rätt tala om snålhet, egoism, bristande samhällsanda, familjefientlighet, extremism och jag vet inte vad. Sin principiella förstfödsrätt — att hävda rättvisan, ansvarstanken, gemenskapen i hem, familj och folk, gemenskapen mellan generationerna, sin nationella och konservativa förstfödsrätt sålde man för taktikens grynvälling. Befolkningsfrågan, en av våra verkligt stora, ödesdigra nationella frågor, tvingades det nationella högerpartiet liksom övriga partier att tuga med. Det var felaktig strategi — och då hjälper inte taktiken. Det är en nyttig lärdom. För all del, det kan hända att man inte vinner röster genom att försvara principer och ideal, men man räddar sin själ och det parti som gör så vinner det inflytande som består i att ha en oanfrätt moralisk auktoritet. Centerpartiet klarar sig tillsvidare bra utan den sortens inflytande, men jag tror inte att högern i längden kan göra det. Befolkningsfrågan och familjebeskattningen är de övriga partiernas dåliga samvete. Det borde inte som nu behöva vara ändå sämre hos högern — om högern har pretention på att vara ett konservativt idéparti.

Denna katalog, eller om man så vill detta syndaregister, noga taget

detta register över underlåtenhets- synder, kan lätt uppfattas som ett slags outtalad förkastelsedom över högerpartiets nuvarande ledning. Jag vill därför begagna tillfället att säga att jag hyser den största beundran för de insatser som gjorts av i första hand Jarl Hjalmarson med biträde av Gunnar Svärd. Man får aldrig glömma att det är främst de bägge som från ett svårt underläge fört partiet från seger till seger under hela 50-talet. Jag har därför också mycket litet till övers för den kritik mot dem som på alltför många håll burit efterklokhetens och skadeglädjens prägel. Men det har också funnits en annan kritik, som har burit lojalitetens prägel och länge pågått under hand. Varningar har icke saknats. Nu gick det emellertid som det gick och det finns inget skäl att längre tvista om det förgångna. Det gäller att vända blicken mot framtiden. Men 1960 års val var ett memento och den villrådighet och initiativlöshet som alltsedan dess kännetecknat högerpartiet är oroväckande. Högern kan inte längre fortsätta att vara ett riksdagsparti av regeringsrevisorer. I denna borgerlighetens olycksstund måste högern bli ett riksparti som besinnar sig på sina uppgifter och sina skyldigheter som konservativt idéparti.

Som avslutning skulle jag vilja söka förklara varför jag trots alla dessa kritiska reflexioner inte kan undgå att känna mig som högerman.

I min gröna ungdom som student på Stockholms Högskola hyste jag ett utpräglat nationellt patos. Sveriges storhet och ära var för mig de grundläggande värderingarna men efter hand vidgades mitt synfält. Under 30-talets senare hälft hörde jag till de studenter, som på sitt håll och i sin mån sökte verka för en nordisk gemenskap — inte till intet förpliktande bankettfrasers nordiska gemenskap utan en gemenskap i anda och sanning. Vad som föresvävade mina kamrater och mig var ett försvarsförbund med gemensam utrikespolitik och en tullunion, som skulle möjliggöra uppkomsten av en nordisk hemmarknad — allt syftande till att i framtiden åvägabränga Nordens förenta stater, låta statsförbundet omvandlas till en förbundsstat. Det nationalistiska perspektivet hade övergått i ett nordiskt.

Det var samma projekt vars främste förespråkare var Nordens så vitt jag förstår enda betydande statsman i modern tid, marskalk Mannerheim, men till de nordiska ländernas olycka blev det aldrig förverkligat. Jag har alltid anslutit mig till den uppfattning åt vilken Mannerheim givit uttryck i sina memoarer, nämligen att om ett nordiskt försvarsförbund värt namnet existerat vid andra världskrigets utbrott, skulle inget av de nordiska länderna någonsin indragits i kriget. Till följd av småsinne, feghet och avund och inte minst den kråkvinkelmässiga okunnighet om in-

ternationell politik, som kännetecknade den maktägande nordiska socialdemokratin (enda undantaget var Sandler men så fick han också respass just därför!) blev den nordiska gemenskapen aldrig en realitet medan tid var.

Så kom kriget och sprängde Norden. Danmark och Norge ockuperades av tyskarna, det för sitt liv mot den ryska övermakten kämpande Finland nödgades bli Tysklands bundsförvant, medan Sverige lyckades uppehålla en *i detta läge* lika självfallen som prekär neutralitet. När socialdemokratin äntligen kom till insikt om värdet av nordisk gemenskap var det precis 10 år för sent. De nordiska försvarsförhandlingarna 1948/49 var dömda att misslyckas. I den värld som uppstått efter kriget fanns inte längre rum för ett neutralt nordiskt försvarsförbund. Det innebar ett stadium, som för länge sedan passerats av utvecklingen.

För mitt personliga vidkommande — för att nu återvända till det — innebar detta, att jag efterhand kommit att växa ifrån både min svenska och min nordiska nationalism. Visst är jag fortfarande nationell, men inte längre nationalist. Vad som för mig numera och alltsedan kriget framstår som det omistliga — det är den stora europeiska kulturtraditionen, som bygger på sammansmältningen av kristendomen och det antika arvet, det är den västerländska livsformen, med allt vad den innebär av

frihet, tolerans, civilisation och personlighetsutveckling, men också vördnad för det hävdvunna och känsla av oupplösligt samband med det förflutna. Hade man som litet barn ryckts bort ur denna miljö hade man förmodligen med den anpassningsförmåga, som utmärker människan ackommoderat sig till vilken annan livsform som helst. Men som det nu är, vill jag göra allt för att undgå det ödet. Jag har svårt att tänka mig att leva — eller i varje fall, för att inte ta till överord, leva med glädje i någon annan andlig miljö. Den västerländska kulturen, så inbillar jag mig, har gått mig i blodet, denna kultur med dess otroliga sammansatthet, dess raffinemang och subtilitet. Och jag skulle avsky tanken på att mina barn skulle växa upp i en annan kulturkrets än den jag själv lärt mig älska.

Det är en kulturkrets som i dag hotas med förintelse från öster, och från väster — dit dock vårt enda hopp om räddning rent militärt sett står — av förflockning. Europa måste enas eller gå under — om man med Europa menar något annat och mera än ett rent geografiskt begrepp. Jag anser alltså att vi borde inrikta så mycket som möjligt av våra politiska energier och resurser på att medverka till i första hand ekonomisk gemenskap i Europa. Ett Europa med en gemensam marknad skulle innebära en ekonomisk maktfaktor, som inte ens i konkurrens med jättarna

i öst och väst skulle vara föraktlig. Därmed skulle detta Europa också kunna bli en politisk maktfaktor, som ingen av de gamla europeiska stormakterna längre har någon utsikt att bli var för sig. Det är detta mål som måste eftersträvas, inte för maktens egen skull, utan därför att med ekonomisk självständighet följer politisk och med politisk självständighet möjligheten att bevara den kulturella — den europeiska livsformen, den europeiska egenarten, som för mig blivit liktydig med den konservativa livsformen, den konservativa egenarten.

Jag anser ingen uppgift vara viktigare än att skydda denna livsform, denna egenart. Skulle den också vara dömd till undergång anser jag det vore en ärofull utmärkelse att få höra till den minoritet, som i det längsta för den uppehållande striden till dess försvaret. Och nu kanske det står klart varför jag är så angelägen om att högern skall vara ett idéparti — jag är nämligen och kommer att förbli högerman därför att jag icke vet någon politisk åskådning som bättre än konservatismen förenar den västerländska livsformens två grundelement: traditionalism och individualism, som klarare än konservatismen är inriktad på att bevara och försvara mot kollektivisering, mot nivellering, mot vulgarisering — ja, mot likvidering — allt det som för mig kommit att ge tillvaron dess rikedom och förtrollning.